

I løpet av sommeren 2013 ble de tre kjente traktformede massefangstanleggene som finnes i Hedmark fylke kartlagt. Anleggene ligger i kort avstand til hverandre, i henholdsvis Engerdal, Rendalen og Alvdal kommuner. Alle ligger over tregrensen i relativt åpent fjellandskap med vidder. I Engerdal ligger fangstsystemet ca. 1100 m.o.h., i Rendalen ca. 1050 m.o.h. og i Alvdal ca. 1500 m.o.h. Innenfor og nært området for disse undersøkelsene ligger det sørligste av de samiske reinbeitedistriktene i Norge.

Traktformede fangstanlegg består av konvergerende ledegjerder, som ender opp i et avstengt område der det er vanskelig for reinsdyrene å unnsnippe. Slike avstengte områder er enten naturlige, for eksempel en steinformasjon, avstengt med ledegjerder eller en kombinasjon. Lengden av ledegjerdene varierer, avhengig av omgivelsene. Disse fangstsystemene er laget for massefangst, og det er mulig å fange store reinsdyrflokker innenfor et begrenset tidsrom. Det var en omfattende, systematisk og organisert fangst. Ut i fra undersøkelser som er gjort av denne type fangstanlegg andre steder, antas disse å ha vært i bruk i tidsrommet mellom jernalderen og 1700-tallet. Reinsdyrjakt var en økonomisk viktig ressurs, noe som blant annet er reflektert i tiden det tar å bygge og vedlikeholde anlegget, organiseringen av fangsten, behandling av viltet og distribusjon av fangsten.

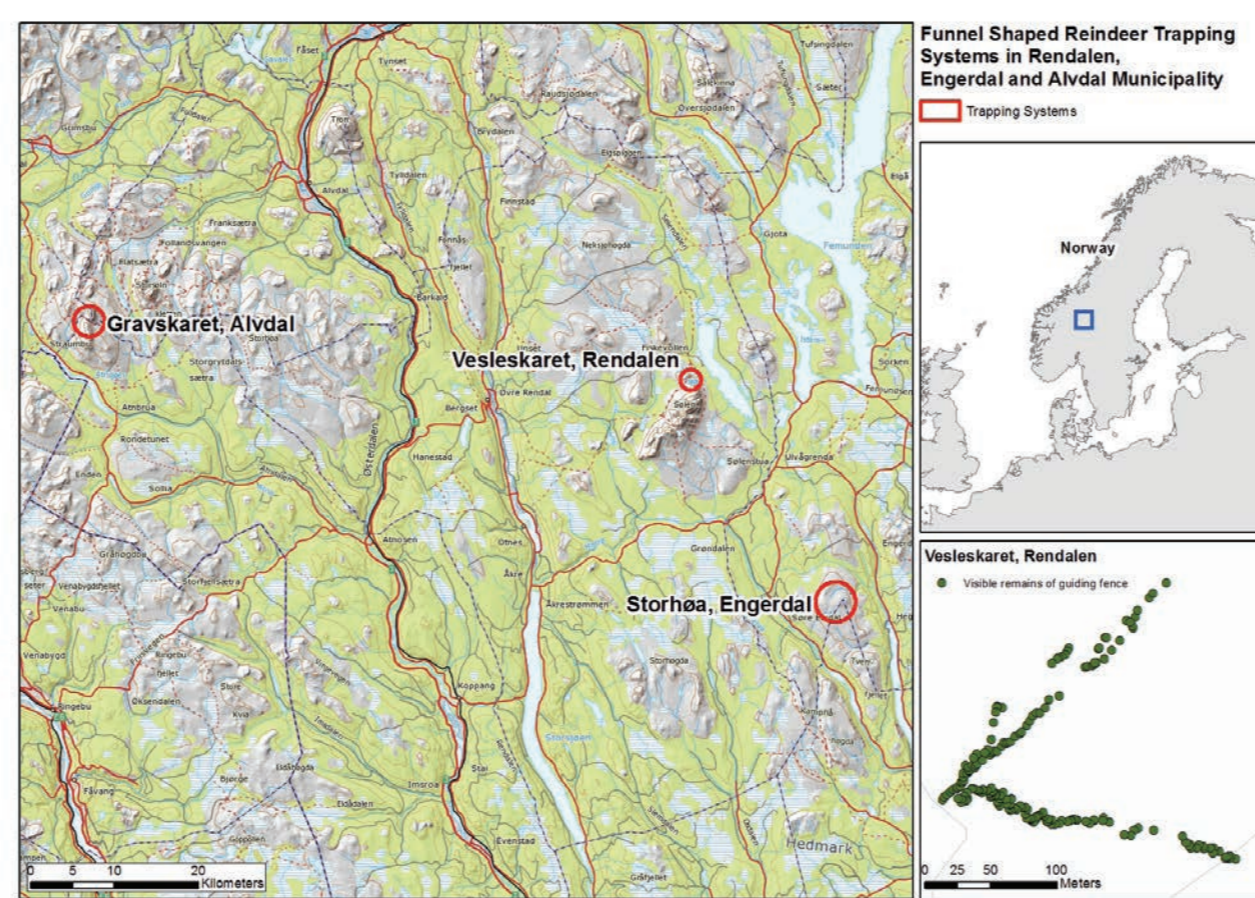
Den kulturelle og etniske opprinnelsen til de traktformede massefangstanlegg som ligger i Sør-Norge har i liten grad vært diskutert, mens tilsvarende anlegg i Nord-Norge blir tilskrevet en samisk kultur. Årsaken til dette er blant annet en kompleks kulturhistorie for fjellområdene i Sør-Norge, samt tradisjonelt en mer begrenset anerkjennelse av og forskning på samisk tilstedeværelse i fortiden. Kulturelle forskjeller mellom samisk og norsk er også mer tydelig i Nord-Norge.

Likheter i disse spesifikke systemene i de ulike landsdelene gjør det relevant å undersøke opprinnelsen til disse fangstanleggene i Sør-Norge. Ved å sammenstille disse fangstsystemene i de forskjellige regioner, håper vi å komme nærmere et svar om deres opprinnelse.

Undersøkelsen er knyttet til forskningsprosjektet: Kulturhistorie, kulturminneforvaltning og -formidling i et sørsamisk og norrønt grenseland. Prosjektet er finansiert av Norsk Forskningsråd, og vil pågå i tre år, fra 2012 – 2014.

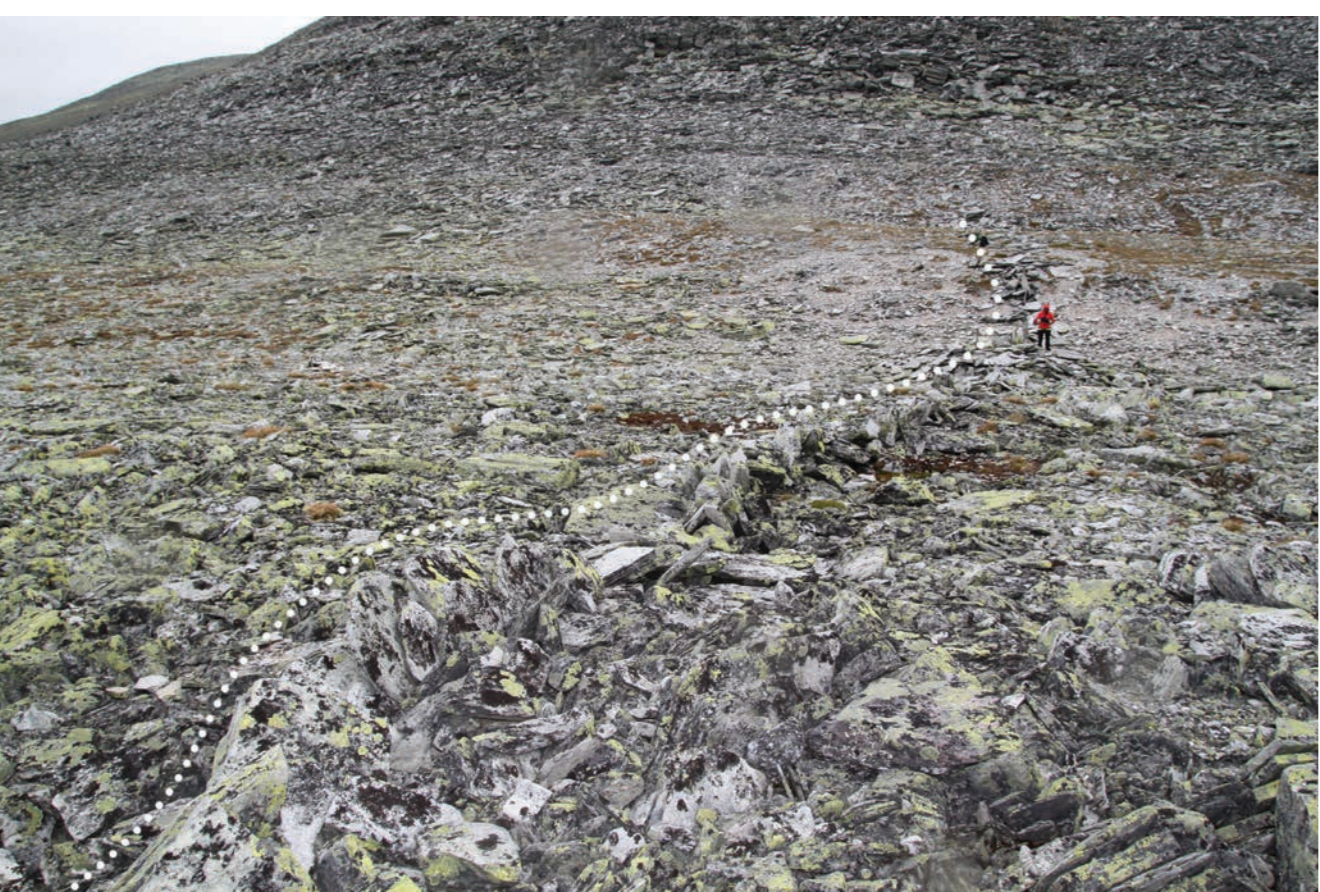
Ledegjerdene i Gravskaret, Alvdal ledet reinsdyrene mot en stor bås av stein (indre mål 11x2 meter). Rundt båsen ligger to enkle fangstgroper. Vi ser en av dem nederst i bildet. En C14-datering fra en av fangstgravene indikerer at fangstsystemet ikke har vært i bruk etter 1000 e.Kr.

Oversiktskart over undersøkelsesområdet. Det lille bildet nederst til høyre viser GPS-punkter av de synlige restene av fangstsystemet i Rendalen. Her leder de konvergerende ledegjerdene mot en lav fjellhulle, som var tilstrekkelig for å forhindre de fangede reinsdyrene å rømme.

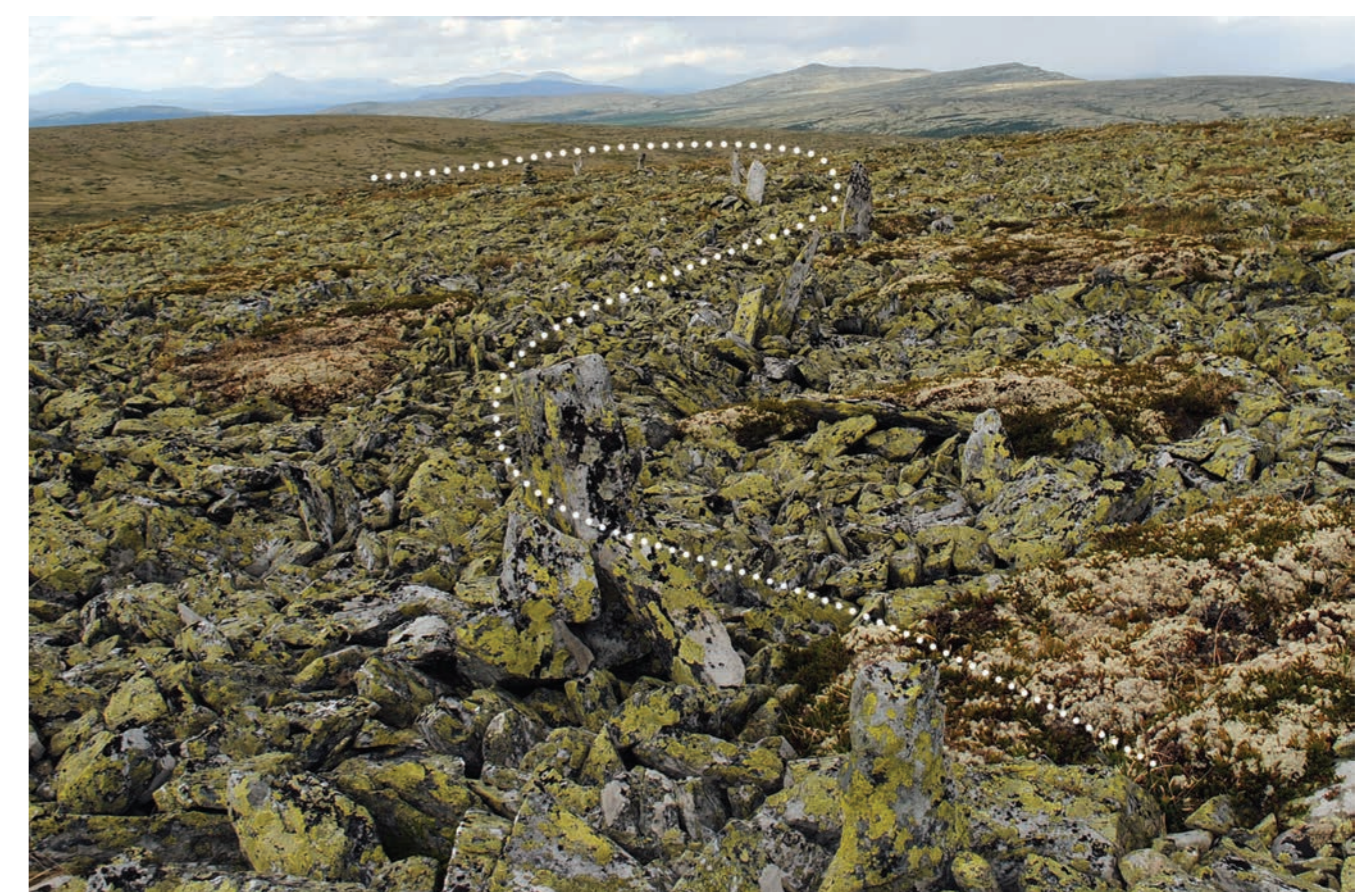
Et stolpehull i fangstsystemet i Vesleskaret, Rendalen. Det var vanlig med staur i ledegjerdet. Staurene er borte, men stolpehullene er fortsatt synlige. Tornæus (1653) beskriver bruken av traktformede fangstsystemer. Et stykke svart klede ble festet på toppen av stauren, og bevegelsene i kledet ble oppfattet som et hinder for reinsdyrene og holdt dem innenfor ledegjerdet.

Synlige spor etter fangstanlegget i Gravskaret, Alvdal. Anlegget består av to ledegjerder, der et av ledegjerdene blokkerer fjellpasset.

Fangstanlegget på Storhøa, Engerdal. De reiste steinene er de synlige restene av ledegjerdet.

Fangstanlegget på Storhøa i Engerdal er omfattende, der ledegjerdene er flere kilometer lange. I tillegg til reiste stein, finnes synlige stolpehull. En rekke bogastiller og kjøttgjemmer er også del av dette systemet.